

4. Рекомендація CM/Rec(2010) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про заходи з боротьби проти дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності». *Медичне право*. 2014. № 1. С. 66-75.
5. Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при гендерній дисфорії: Наказ Міністерства охорони здоров'я України 15 вересня 2016 року № 972. URL: https://dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2016_972_ukpmd_gendysfor.pdf
6. Белов О. Права людини: Зміни до статі. *Український юрист: журнал сучасного правника*. 2019. № 11. URL: <http://jurist.ua/?article/1907>

Ключові слова: медична допомога, трансгендерна особа, зміна (корекція) статеві належності, гендерна дисфорія.

Ключевые слова: медицинская помощь, трансгендерная личность, изменение (коррекция) половой принадлежности, гендерная дисфория.

Key words: medical aid, transgender individual, change (correction) of gender, gender identity disorder.

ГУДЗЬ АННА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,
кандидат юридичних наук*

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ВИД СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» ТА «ВИД НЕДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» В ТЕОРІЇ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Чітке та однозначне розкриття змісту правових категорій несе високу користь як для теорії, так і для правозастосовчої практики, адже слугує коректному й однотайному розумінню термінів, звідси – більш досконалій правотворчості, зведенню до мінімуму наявності норм, у яких здійснюється підміна понять, мають місце тавтології та інші недоліки юридичного тексту. Без якісних норм права стає неможливим процес ефективної реалізації права на соціальний захист в цілому та окремих його аспектів. Ці міркування стали поштовхом до обрання теми даного дослідження, адже на сьогодні понятійно-категоріальний апарат недержавного соціального забезпечення в Україні практично не досліджений через новизну даної сфери, але, на наше переконання, не повинен залишатися без уваги, адже зазначена форма соціального забезпечення, враховуючи досвід широкого кола зарубіжних країн та умови в нашій державі, буде тільки розвиватися та впевнено займе свою нішу в системі соціального захисту України в майбутньому.

Термін «вид» має велику кількість значень. У лінгвістичному розумінні «вид» (або «аспект») є граматичною категорією, за допомогою якої виражається те, як протікає певна дія, явище. Морфологія, у свою чергу,

наділяє даний термін словокласифікуючими властивостями. Що важливо в контексті нашого дослідження, до терміну «вид» близький є і «спосіб дії», «напрямок», про що – пізніше. «Аспект» має англійське походження та з'явилося внаслідок запозичення, а згодом – перекладу слова «вид» – view, а тому нерідко вони вживаються сьогодні як синоніми [1, с. 68-87]. Видом також позначається певний підрозділ, в якому об'єднуються спільними ознаками предмети, явища, дії тощо [2].

У контексті права соціального забезпечення згаданий термін також може тлумачитись по-різному. На перший погляд, терміни «вид соціального забезпечення» та «вид недержавного соціального забезпечення» співвідносяться як ціле і частина, проте в дійсності таке припущення є абсолютно хибним.

Вид соціального забезпечення населення є одним із базових термінів у теорії даної галузі, дослідженню видів присвячені численні роботи науковців.

Традиційно під видом соціального забезпечення розуміють матеріальні чи нематеріальні блага, які надаються в рамках певної організаціїно-правової форми соціального забезпечення населення, з метою профілактики настання соціальних ризиків, подолання їх несприятливих наслідків або мінімізації їх негативного впливу. Деякими вченими вид соціального забезпечення визначається в якості об'єкту соціально-забезпечуваних відносин [3, с. 50].

Перелік видів соціального забезпечення в Україні дотепер залишається питанням дискусійним, адже на його формулювання напряму впливає суб'єктивне тлумачення змісту окремого виду автором: рівня узагальнення та конкретизації понять і дефініцій, розуміння правових норм тощо [4, с. 13].

Наприклад, І.М. Сирота до видів соціального забезпечення відносить соціальні виплати, послуги, пільги [5, с. 30]. Таку позицію поділяє С.М. Синчук, щоправда, вченою розширюється категорія «соціальні виплати» із диференціацією їх на пенсії та соціальні допомоги [6, с. 55].

І.С. Ярошенко до видів соціального забезпечення відносить лише пенсії, допомоги та фінансові послуги [7, с. 10].

Достатньо оригінально у своїй роботі Б.І. Сташків зазначає про те, що поняття «право соціального забезпечення» зазвичай вживається в конституційному праві, а у соціальному забезпеченні більш прийнятним було б вживати поняття «право на конкретний вид соціального забезпечення» [8, с. 24]. Звідси, вчений визначає низку прав: на пенсійне забезпечення, натуральну допомогу і надання послуг, на пільги, компенсаційні виплати та на забезпечення грошовими допомогам. Їх, відповідно, науковець називає видами соціального забезпечення.

Г.О. Яковлева взагалі вкладає інший зміст у поняття «вид соціального забезпечення населення», називаючи серед них, приміром, соціальну підтримку (пклування), до видів якої вчена, у свою чергу, включає: допомогу малозабезпеченим сім'ям на виховання дітей, підтримку непрацездатних громадян, соціальне обслуговування деяких категорій громадян, соціальну підтримку біженців тощо. Незалежно від виду соціальної підтримки вона, на думку вченої, може надаватись у виді:

матеріальної допомоги, пільг, певних послуг [9, с. 198-199]. Такий позиції, на нашу думку, не вистачає аргументації, адже має місце підміна понять, так як пільги, соціальні послуги та інше традиційно в теорії права соціального забезпечення і виступають видами соціального забезпечення населення, а не видами підтримки, яка, на думку дослідників, власне, і є одним із видів соціального забезпечення в Україні.

Н.Б. Болотіною пропонується найбільш розширений перелік видів соціального забезпечення: грошові виплати, соціальне обслуговування, натуральна допомога, пільги, житлово-комунальні субсидії, медична допомога, лікарські засоби, технічні засоби для реабілітації та пересування, інші вироби медичного призначення [9]. Таку позицію поділяємо і ми.

У свою чергу, під поняттям «вид недержавного соціального забезпечення» ми пропонуємо розуміти напрямок, окремий аспект його здійснення, в рамках якого особа, яка зіштовхнулася із тим чи іншим соціальним ризиком та потребує підтримки ззовні, може забезпечуватися грошовими виплатами (наприклад, у вигляді пенсій із недержавних пенсійних фондів), соціальними послугами (за допомогою волонтерської діяльності), натуральною допомогою (через благодійну діяльність) тощо, що, як було доведено, охоплюється поняттям «вид соціального забезпечення населення».

Частіше за все недержавне соціальне забезпечення в спеціальній фаховій літературі ототожнюється із недержавним пенсійним (В.В. Жернаков, С.М. Прилипко, Г.С. Гончарова, В.В. Юровська, О.О. Конопельцева [11]; С.В. Вишневецька, І.В. Новосельська [12]. В дійсності коло його видів – ширше.

Наприклад, Б.І. Сташків, акцентуючи увагу на тому, що саме недержавне пенсійне забезпечення становить основу недержавного (приватного) соціального забезпечення, вказує на ще один його вид – благодійництво, різновидом якого є гуманітарна допомога [8, с. 103].

В цілому, підтримуючи таку позицію, вважаємо, що в сучасних умовах в Україні недержавне соціальне забезпечення розвивається у двох проявах (видах): 1) недержавне пенсійне забезпечення (відкрите, професійне корпоративне); 2) благодійна діяльність. Напрямки благодійної діяльності не зводяться лише до гуманітарної допомоги (як зазначалося вище Б.І. Сташківим), їх коло досить широке та сьогодні включає: меценатство, волонтерство, гуманітарну допомогу, донорство (і трансплантаційну діяльність), миротворчу діяльність, місіонерство та багато інших. Проте, не можна не зазначити і про дискусію, яка сьогодні ведеться у наукових колах щодо форм та видів благодійної діяльності. На нашу думку, все ж, благодійність найбільш доречно визначати з точки зору цілей, які формують основу існування такого феномену, не обмежуючись формами, видами, способами, методами здійснення. Але для внесення чіткості у законодавство, пропонуємо визначати перераховані її напрямки як форми із подальшим закріпленням у Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. № 5073-VI окремої статті із переліком форм.

Список використаної літератури:

1. Павленко Л.П. Історична граматики української мови: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 208 с.
2. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/vid>
3. Синчук С.М. Право соціального забезпечення України: навч. посіб. / С.М. Синчук, В.Я. Бурак; за ред. С.М. Синчук. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2006. 318 с.
4. Казанчан А.А. Види соціального забезпечення громадян в Україні: проблемні питання. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць*. 2010. № 3. С. 11-20.
5. Право соціального забезпечення України: [навч. посібник] / [за ред. П.Д. Пилипенко]. К.: Істина, 2007. 434 с.
6. Синчук С.М. Право соціального забезпечення України: навч. посіб. / С.М. Синчук, В.Я. Бурак; за ред. С.М. Синчук. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2006. 384 с.
7. Ярошенко І.С. Право соціального забезпечення: навч. посіб. К: КНЕУ, 2005. 232 с.
8. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення: навч. посіб. К.: Знання, 2005. 405 с.
9. Яковлева Г.О. Соціальна підтримка як вид соціального забезпечення в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 6/1. С. 197-202.
10. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: [навч. посіб.] 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 663 с.
11. Жернаков В.В. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / авт.: С.М. Прилипко, Г.С. Гончарова, В.В. Юровська, О.О. Конопельцева; за заг. ред. В.В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 126 с.
12. Вишновецька С.В., Новосельська І.В. Право соціального забезпечення України: навч.-метод. посіб. для студ. юрид. спец. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 320 с.

Ключові слова: недержавне соціальне забезпечення, вид соціального забезпечення населення, вид недержавного соціального забезпечення, грошові виплати, соціальні послуги, благодійна діяльність.

Ключевые слова: негосударственное социальное обеспечение, вид социального обеспечения населения, вид негосударственного социального обеспечения, денежные выплаты, социальные услуги, благотворительная деятельность.

Key words: non-state social security, type of social security of population, type of non-state social security, cash payments, social services, charitable activity.